

HISTORISCHE
VERENIGING
MAASSLUIS

Moassluis, Bejaardencentrum "Zonneweelde"

HISTORISCHE SCHETSEN

van en over Maassluis

NUMMER 85 | NOVEMBER 2024

INHOUD

Van Oude Mannen- en Vrouwenhuis tot Tweemaster	1
'Eerste' schoolmeester in Maassluis (1)	12
Café De Brug	21
Zoutziederij De Maas	25
Preuts Maassluis	30
Familie Boekendekoek	38
Het badhuis aan het Zandpad	43
Laatste foto's van Haven 11	49
Bedrijven rond de haven	52
Bartholomeus Meyburg (2)	59
Fundering toren Groote Kerk	65
De Maasdijk en het Nieuwe Water (1)	68
Muurgedicht HVM	77
Reacties van lezers	78
Duitsland 1943	80

SCHRIJVERS

Leo Boer | Jan Booister | Rien Braber | Edwin Broekhart | Dick Haagsman | Willem van der Hidde
E. Kap-Favié | Jan Nusteleijn | Henk van Oosten | Kees van der Sar | Fred Sieverts | Aart Sonneveld
Bram Sonneveld | Ineke Vink | Dick van Wassenaar

AFBEELDINGEN

Collectie Van der Stelt | Collectie Van Rij | Historische Vereniging Maassluis | Lies Kap-Favié
Museum Maassluis | Jan Nusteleijn | Henk van Oosten | Tjalling Reitsma | Kees van der Sar
Stadsarchief Vlaardingen | Jan Voogt

Foto omslag | Ansichtkaart van de ingang van bejaardencentrum Zonneweelde gezien vanaf de
G.A. Brederolaan.

HISTORISCHE
VERENIGING
MAASSLUIS

VAN OUDE MANNEN- EN VROUWENHUIS TOT TWEEMASTER

Geschiedenis van de ouderenzorg in Maassluis

Door: Rien Braber

‘Waren de bejaardenhuizen of rusthuizen van vroeger er nog maar. Na je 65e rustig genieten van je oude dag, nog redelijk gezond. Er werd koffie voor je gezet, gekookt, de was gedaan. Tegenwoordig moet je van alles mankeren om in een (verpleeg)tehuis te komen. Je ziet er amper nog mensen van onder de 90 jaar’, is een veelgehoorde verzuchting. In deze bijdrage kijken we naar de ontwikkeling van de ouderenzorg in Maassluis met speciale aandacht voor rusthuis Zonneweelde en directrice Mienke François.

Sinds de tweede helft van de vorige eeuw leven we in Nederland in wat we noemen een ‘sociale verzorgingsstaat’. We kunnen, als burgers ons hele leven, van de wieg tot het graf, een beroep doen op de overheid wanneer we in de problemen komen door bijvoorbeeld ziekte of werkeloosheid. De overheid probeert zowel de welvaart als het welzijn van haar inwoners te waarborgen.

Begin ouderenzorg door diakenen

Tot aan het einde van de 19e eeuw bemoeide de overheid zich nauwelijks met haar burgers. De nood moest wel erg hoog opgelopen zijn wilde de staat in actie komen. De Maassluise overheid greep alleen in wanneer de armen tot bedelarij dreigden te vervallen. Al vanaf 1614 konden deze armen een beroep doen op het burgerlijk armbestuur: de Heilige Geest Armmeesters. Ook de Nederduitse Gereformeerde Kerk (later Nederlandse Hervormde Kerk) in Maassluis hield zich bezig met de armenzorg. Voor deze taak waren een aantal lidmaten van deze kerk gekozen, de diakenen, die als taak hadden de behoeftige gemeenteleden bij te staan. Omdat in de 17e eeuw de meeste inwoners van Maassluis lid waren van deze kerk en dus door de kerk werden bijgestaan, was de rol van de burgerlijke armenzorg niet groot. Vanaf het begin hadden de diakenen niet alleen oog voor de armen in hun kerk, maar waren ze ook begaan met het welzijn van bejaarde plaatsgenoten.

Eerste plannen voor een bejaardenhuis

De eerste aanzet tot stichting van een huis voor bejaarden zien we in de 18e eeuw. Chirurgijn Hendrik van Egmond en zijn vrouw legateerden op 23 november 1719 een blok huizen en een tuin, gelegen aan de zuidzijde van de Noordvliet, aan de Maassluise diaconie opdat na hun dood op die

Het Hervormde Diaconie Oude Mannen- en Vrouwenhuis op de Noordvliet (1858 tot 1898).

plaats een 'oudmannenhuis' kon worden gesticht. Zover kwam het niet. In 1757 verkocht de diaconie, met toestemming van het hoogste Hollandse rechtscollège, dit onroerend goed voor 3.120 gulden. Uit de opbrengst werden obligaties gekocht. Toch bleven de plannen voor de oprichting van een tehuis voor ouderen bestaan. In 1774 werd een plan besproken om tot de oprichting van een diaconiehuis te komen. Toen enige tijd later een gemeentelid een bedrag van 300 gulden schonk voor dit doel, kon men verder gaan met de ontwikkeling van dit plan.

Oude Mannen- en Vrouwenhuis

Toch duurde het tot 1858 voordat het 'Diaconie Oude Mannen- en Vrouwenhuis' werkelijkheid was. De opening van dit tehuis, gelegen aan de noordzijde van de Noordvliet, was op 15 januari 1858 om 11.30 uur. Ds. H.W. Vollenhoven van Daalen, de oudste predikant, hield een toespraak. Bij deze plechtigheid waren onder anderen aanwezig de arts C.J. Vaillant Fz., lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland, wethouders en raadsleden van Maassluis en regenten van het Hervormde Weeshuis.

De diaconie adverteerde regelmatig landelijk om personeel te werven. Er zijn advertenties met de vraag naar een binnenvader en binnenmoeder, een vrouwelijk persoon tot hulp in de keuken of een naai- en breimoeder.

Om zes uur opstaan

De bewoners van het tehuis waren duidelijk te herkennen aan hun uniforme kleding en ze dienden bepaalde regels in acht te nemen. Hier volgt (in verkorte vorm) het reglement dat de diakenen opstelden in 1857.

Niemand wordt in het gesticht opgenomen dan wie behoorlijk rein is

1. Men wordt door het gesticht gekleed; kleding mag niet onderling geruild worden.
2. Men is verplicht om zich aan de regels te houden, zo niet dan volgt huisarrest of bij herhaling verwijdering uit het gesticht.
3. Men mag geen sterke drank in of buiten het gesticht gebruiken.
4. Men dient 's zomers om zes uur en 's winters om half acht op te staan.
5. Men dient op tijd bij de maaltijd te verschijnen: om half negen, twaalf uur en acht uur.
6. Men is verplicht om 's zomers om tien uur en 's winters om negen uur naar bed te gaan.
7. Mannen en vrouwen dienen zich in hun eigen zalen op te houden.
8. Men wordt geacht op zondagmorgen en in de namiddag naar de kerk te gaan.
9. Iedere verpleegde is zowel aan de diakenen als aan de binnenvader en binnenmoeder gehoorzaamheid verschuldigd.

Van gesticht naar rusthuis

Het diaconiegesticht, zoals het pand in de volksmond heette, heeft slechts 40 jaar dienst gedaan. Het voldeed niet langer. In 1896 besloten de diakenen een paar percelen van de familie Dirkwager, gelegen aan de Veerstraat, aan te kopen. Op 1 februari 1897 werd het koopcontract getekend. De panden waren niet geschikt om als Oude Mannen- en Vrouwenhuis dienst te doen. Er

**** Wordt gevraagd, Een BINNEN-VADER en MOEDER, uit de Burgerklasse, P. G. zonder Kinderen, ten hunnen laste, tusschen de 40 en 50 jaren oud, in het Diaconie Oude-Mannen- en Vrouwenhuis te Maassluis, onder genot van vrije Kost en Inwoning en f 100 Salaris. Brieven franco. Adres, President Geref. Diac. Armbestuur aldaar.**

Advertentie uit de Oprechte Haarlemsche Courant van 3 juni 1858.

moest flink verbouwd worden. De aanbesteding van het werk ging voor 15.000 gulden naar timmerman L. van der Endt, metselaar D. Luyendijk en loodgieter P. Vroombout. Reder A.

Klinge kocht de panden aan de Noordvliet voor 6.900 gulden.

Op 11 mei 1898 werd het tehuis in gebruik genomen. Bij deze gelegenheid voerden de dominees S. Kalma en G.P. Kruijff het woord. Onder toezicht van het echtpaar Bakker konden daar de bewoners hun levensavond doorbrengen.

In de jaren 1947 en 1948 vond een modernisering van het rusthuis aan de Veerstraat plaats. Het gebouw bleef echter te klein en voldeed steeds minder aan de veranderende eisen uit de samenleving. In de jaren vijftig werden plannen ontwikkeld voor nieuwbouw.

Na de opheffing van het rusthuis voor bejaarden is het pand Veerstraat 13 in 1962 ingericht als postkantoor. Het heeft tot 1975 als zodanig dienst gedaan.

Het Hervormde Diaconiegesticht ofwel Rusthuis voor ouden van dagen aan de Veerstraat (1898 tot 1960).

Daarna nam zorginstelling Careyn het pand in gebruik. In 2017 is het pand door de diaconie verkocht aan een particulier.

Gereformeerd Rusthuis

Een vergelijkbaar traject heeft zich voorgedaan bij een ander kerkgenootschap in Maassluis, de Gereformeerde Kerk. In 1896 werd de eerste steen gelegd voor het 'Wees- en Rusthuis der Gereformeerde Kerk' aan de Prinsekade. De opening was 21 januari 1897. Sinds 11 februari 1909 zijn er geen wezen meer aanwezig, zodat het daarna alleen nog dienst deed als rusthuis. Tussen 1907 en 1912 werd er naast dit rusthuis een verbinding gemaakt met de Zuidvliet. Nog steeds heet deze straat de Rusthuissstraat, verwijzend naar het vroegere gereformeerde rusthuis. In de jaren vijftig en zestig voldeed ook dit tehuis niet meer. Dit resulteerde in nieuwbouw. Aan de Richard Holiaan verrees gebouw de Schutsluis.

Eigen toilet

In het bejaardenhuis aan de Veerstraat hadden de ouderen weinig privacy; ze beschikten niet over een eigen kamer. Er werd dan ook met verlangen uitgekeken naar een betere en ruimere huisvesting. Het heeft veel voeten in de aarde gehad voordat deze wens werkelijkheid was. Vooral diaken C. Booster heeft zich met grote ijver voor dit streven ingezet.

De gemeente wees als locatie de toen nog matig bebouwde Sluispolder-West aan. Niet iedereen was gelukkig met deze plaats, men vond het te veraf gelegen van het oude centrum van Maassluis. Toch bleek het een goede greep te zijn, want het gebouw lag (en ligt) in een mooie en rustige omgeving

en door de latere nieuwbouw in de Sluispolder-West is het verre van geïsoleerd. Begin 1958 werd de eerste paal geslagen en op 21 mei 1960 vond de opening plaats van het hervormde huis voor bejaarden door koningin Juliana.

Het nieuwe gebouw beschikte over 74 kamers. Iedere bewoner had zijn eigen kamer ... met een toilet. Een hele verbetering. Voor het ontwerp van het gebouw tekende het Rotterdamse Architectenbureau Rothuizen en Visser. Dit kantoor kreeg de opdracht om een tehuis te ontwerpen waarin het contact met het buitengebeuren mogelijk moest zijn. Je zou zeggen: de zon moet er naar binnen kunnen schijnen. Daarin is het bureau geslaagd. Het tehuis kreeg dan ook een toepasselijke naam: Zonneweelde.

De eerste paal geslagen voor Zonneweelde.

Renovatie

Maar de tijd ging snel en de ontwikkelingen volgden elkaar in een rap tempo op, ook in de sector van de bejaardenzorg. Er werden steeds hogere

Zonneweelde omstreeks 1970.

eisen gesteld. In de jaren tachtig waren aanpassingen en verbeteringen noodzakelijk. Het paste niet meer in die tijd dat de ouderen slechts de beschikking hadden over één kamer waarin zij moesten wonen en slapen zonder een eigen douche. Het realiseren van de aanpassing en renovatie van Zonneweelde

Uitbreiding van Zonneweelde.

nam behoorlijk wat tijd in beslag, ook vanwege het feit dat er tegelijkertijd een uitbreiding gepland stond. De provincie was aanvankelijk tegen dit plan omdat Maassluis hiervoor te weinig bouwvolume zou hebben. Ook de bewoners van de G.A. Brederolaan tekenden bezwaar aan. Ze vonden dat een gebouw van vijf verdiepingen niet paste tussen de toenmalige bebouwing. Ze maakten ook bezwaar tegen de uitbreiding van het aantal parkeerplaatsen, noodzakelijk vanwege de uitbreiding van het aantal personeelsleden. Ze betreurden het verlies van groen in het nabijgelegen Vondelpark.

Zonneweelde en Zonneburcht

Maar in februari 1987 was het eindelijk zover: de eerste paal voor het nieuwe bejaardencentrum werd geslagen. In het nieuwe complex was het aantal kamers teruggebracht naar 55. Een afname van 19 kamers. Dit had gevolgen voor de financiering. Daarom werd besloten, om het geheel betaalbaar te

Zonneburcht in aanbouw.

houden, 39 aanleunwoningen te bouwen. Deze aanleunwoningen kregen de naam Zonneburcht. De bejaarden wonen hier zelfstandig, maar kunnen indien gewenst gebruik maken van de voorzieningen van Zonneweelde.

Op 7 september 1988 verrichtte burgemeester Hans van Es de opening van het

vernieuwde verzorgingshuis Zonneweelde en het aangrenzende complex bejaardenwoningen Zonneburcht, gerealiseerd door bouwbedrijf Aalberts uit Loosdrecht. De kosten van het totale project bedroegen 11 miljoen gulden.

Na de uitbreiding in 1988 van Zonneweelde hebben er nog regelmatig aanpassingen plaatsgevonden aan het gebouw. In 2018 heeft de Tweemaster, zoals de zorginstelling inmiddels genoemd werd, een grote verbouwing ondergaan. Het ontwerp hiervoor was gemaakt door Lengkeek architecten. Met name het interieur heeft een metamorfose ondergaan en sluit nu weer volledig aan bij de huidige maatstaven. Daarnaast heeft de gevel een nieuwe 'look & feel' gekregen. Zo zijn de bestaande gevels donker gekeimd¹ en heeft het gebouw een dakopbouw gekregen waar de bewoners kunnen genieten van het uitzicht. Verder kreeg de centrale ontmoetingsruimte een atrium. De Tweemaster en de Zonneburcht zijn nu onderdeel van de Argos Zorggroep.

Bejaardenhuizen verdwijnen

In vergelijking met de jaren 70 is de tendens in de verzorging van ouderen sterk veranderd. Vroeger meldden mensen zich zo vroeg mogelijk aan om onbezorgd van hun oude dag te kunnen genieten. Nu is alles erop afgestemd om ouderen zo lang mogelijk zelfstandig te laten wonen. Daar is iets voor te zeggen, want niet iedereen wil leven in een omgeving met een regime van regels en protocollen. Maar er is ook een andere reden: bejaardenhuizen zijn duur. De kosten drukken hard op de collectieve uitgaven. Deze kosten zullen alleen maar oplopen, omdat het aantal ouderen in Nederland toeneemt. Nu, in 2024, heeft Nederland al 3,2 miljoen inwoners die AOW krijgen. In 2015 voerde het kabinet Rutte 2 een grootschalige hervorming door in de zorg en besloot om de bejaardenhuizen te sluiten. Alleen verpleegtehuizen bleven bestaan. In heel Nederland verdwenen zo'n 800 bejaardenhuizen.

Links de Tweemaster in 2006, rechts in 2018. Duidelijk zijn de verschillen te zien.

¹ keimen is het afwerken van beton of metselwerk met een mineraalverf die zich goed hecht aan de ondergrond en niet gaat bladderen.

Het gezin François op de 50-jarige bruiloft van de grootouders van Mienke. Op de achtergrond de kerktoeren van Kruiningen.

Tweemaster

Door deze veranderingen moesten de Maassluise bejaardenhuizen, de gereformeerde Schutsluis en het hervormde Zonnewelde, gaan samenwerken. De Schutsluis werd afgebroken, een plan dat al bestond sinds de uitbreidingsplannen van Zonnewelde. De samenwerking uit de jaren tachtig leidde uiteindelijk tot een fusie. Martha Vonk was de winnaar van een prijsvraag die was uitgeschreven om een nieuwe naam te bedenken voor zonnewelde. Sinds 1998 is de naam Tweemaster. Momenteel (2024) heeft de Tweemaster 116 bewoners. Op en rondom de plek waar De Schutsluis stond, is het woonzorgcomplex De Vloot gebouwd.

Mienke François

Bezig met het schrijven van dit artikel vroeg ik me af hoe mensen die in deze tehuizen gewerkt hebben hun werk en de veranderingen daarin hebben ervaren. Zo kwam ik op het idee om contact te zoeken met een vroegere directrice van Zonnewelde, Mienke François. Vanaf 1974 is ze ruim 20 jaar directrice geweest. Ik zocht haar op in haar flat in het Sparrendal. Ze woont op de 13e verdieping en heeft een prachtig uitzicht over Maassluis en Maasland. Vanuit haar woning kan ze ook het scheepvaartverkeer op het Scheur volgen. 'Ik ben nog steeds blij dat ik hier woon', zegt de 89-jarige oud-directrice. 'Op een wonderlijke manier ben ik in Maassluis beland, want oorspronkelijk kom ik uit Zeeland', begint Mienke haar verhaal. Zeeland zit

nog steeds diep in haar hart. Een aantal foto's aan de muur verwijzen naar Zeeland, zoals ook een landkaart van de provincie Zeeland. Ze denkt en droomt nog in het Zeeuws, vertelt ze.

Jacobina Cornelia François werd op 25 mei 1935 geboren in Kruiningen. Haar ouders Maarten Andries François en Jannetje de Back kregen naast Mienke nog vijf kinderen. Er werden drie jongens (Ko, Wim en Cor) en drie meisjes (Mienke, Jannie en Riet) geboren. Mienke was het derde kind en het eerste meisje. Vader Andries was opzichter bij Rijkswaterstaat. In 1938 werd hij overgeplaatst naar Rilland-Bath, dat enkele kilometers zuidelijker lag. In deze plaats was hij enige tijd wethouder namens de CHU.

Verplicht een rok dragen

In Rilland-Bath heeft Mienke de kleuterschool en de lagere school bezocht. Een aardige tippel: een half uur heen en een half uur terug. In de oorlog was schoolgaan niet mogelijk. Ze werd dan bijgespijkerd door haar broers Ko en Wim. Over de oorlogstijd weet Mienke te vertellen dat dit een zware tijd was. Aan het einde van de oorlog is er een bom 100 meter bij hun huis vandaan ingeslagen. De voordeur lag in de woonkamer.

In 1947 ging Mienke naar de MULO. Deze school stond in Krabbendijke. Het was een strenge christelijke school en meisjes waren verplicht om een rok te dragen. Een heel stuk fietsen in een rok was geen pretje, dus dat deden ze

Mienke François in haar woonkamer.

in lange broek. Op school was het dan snel omkleden in het toilet. Na haar MULO-examen is Mienke een aantal jaren thuis gebleven. Ze moest helpen in het gezin, maar was ook druk met de zorg voor haar opa en opoe in Kruiningen. Twee- tot driemaal in week ging ze bij hen langs om te helpen. De watersnoodramp van 1 februari 1953 had een grote impact op het gezin. Dijken braken door en een groot deel van Zeeland overstroomde. Het gezin moest evacueren. Mienke en haar moeder kregen onderdak bij een broer van haar vader in Apeldoorn. In oktober 1953 konden ze naar huis terug. In 1957 vond Mienke dat het tijd werd om aan het werk te gaan. Tot verdriet van haar ouders, die vonden dat ze voor haar ouders moest blijven zorgen, vertrok ze naar Vlissingen. Ze ging werken in het christelijke ziekenhuis Bethesda. Ze was daar intern en behaalde er het diploma verpleegster. In 1960 vertrok ze naar Breda en ging daar werken in het Diaconessenziekenhuis, op de afdeling kraamzorg. In 1961 haalde ze haar 'ooievaartje'. Tot 1974 werkte ze er als hoofd op de afdeling Interne Ziekten.

Directrice

In 1974 kreeg Mienke een tip van ds. Wismeijer, predikant in Hoek van Holland en een bekende van haar, dat er een vacature was in Maassluis. Het verzorgingshuis Zonneweelde zocht een directrice, hij had een advertentie in het dagblad Trouw gelezen. Ze besloot te solliciteren en kreeg de aanstelling. Op 1 augustus 1974 trad ze in dienst en kreeg de algehele leiding van Zonneweelde. Ze volgde zuster C.J. Smit op die met pensioen ging. Het was een verantwoordelijke baan. Behalve de zorg voor bewoners was ze ook verantwoordelijk voor 29 personeelsleden.

Wanneer ik haar vraag hoe ze terugkijkt op haar werk als directrice, zegt ze dat ze goede herinneringen heeft aan de oudejaarsavonden. Deze vierde ze met de bewoners. De kok zorgde voor de olieballen. Ook aan de jaarlijkse reisjes per bus of boot denkt ze met plezier terug. Ze heeft altijd genoten van de zorg die ze aan de bewoners kon geven en het goede contact dat er met haar personeel was. Dit kwam mede doordat ze de eerste jaren intern was en dus altijd dicht bij de bewoners verbleef. Na de uitbreiding van Zonneweelde (1985) bleek er geen geschikte woonruimte voor de directrice gecreëerd te kunnen worden. Mienke verhuisde naar de Chopinstraat.

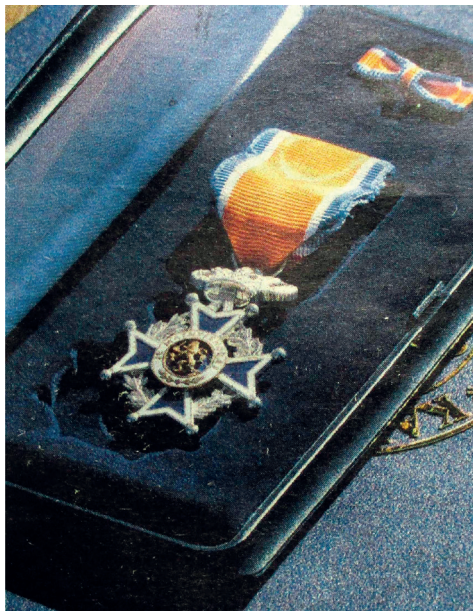
Onderscheiding

Trots vertelt ze dat ze voor haar werk een Koninklijke Onderscheiding heeft gekregen. Burgemeester Van Es, haar buurman zoals ze er lachend bij zegt, had hiervoor gezorgd. De toenmalige burgemeesterswoning in het Vondelpark stond op een steenworp afstand van Zonneweelde. Verder merkt ze op dat ze een heerlijke tijd heeft gehad in Zonneweelde en dankbaar is dat ze dit werk meer dan 20 jaar heeft mogen doen.

Het leek me een goed idee om iemand van het personeel van Zonneweelde, die Mienke als directrice heeft meegemaakt, op te zoeken. Anja Ligthart, vanaf februari 1983 werkzaam in Zonneweelde en de Tweemaster en hoofd activiteitenbegeleiding, was bereid om wat van haar herinneringen over Mienke met mij te delen. Ze weet zich Mienke te herinneren als een hardwerkende vrouw die veel oog had voor de zorg van haar bewoners. Ze noemt Mienke betrokken, gedreven en behulpzaam. Na haar pensioen heeft ze nog jaren vrijwilligerswerk gedaan. Ze had haar hond Sarto altijd om zich heen: waar Mienke zich bevond kon je horen aan het geblaf van haar hond. Verder herinnert ook zij zich nog de gezellige oudejaarsavonden. Ook de sinterklaasavond vormde een hoogtepunt. Mienke wist elk jaar weer Piet de Groot (van de drukkerij) te strikken om voor Sint Nicolaas te spelen. Overigens was Piet een graag geziene gast. Hij kon goed pianospelen en heeft veel feestavonden met zijn spel opgeluisterd. Mienke wist hem telkens weer te verleiden om naar Zonneweelde te komen.

In Anja's beleving was Mienke meer een verpleegkundige dan een manager. De administratie kwam voor haar op de tweede plaats.

De 89-jarige Mienke woont (in 2024) nog zelfstandig. Voor hoelang nog is de vraag. Haar gezondheid gaat achteruit. Het is goed mogelijk dat zij op termijn naar een verpleegtehuis moet, nu als bewoonster. Dan kan ze daar de liefde ontvangen van het personeel; dezelfde liefde die ze haar leven lang heeft gegeven aan haar bewoners.

De Koninklijke Onderscheiding van Mienke.

Bronnen

Interview met Mienke François

Interview Anja Ligthart

Archief Groote Kerk

Archief HVM